

Uddannelseskultur og køn

Kvinderne på fysikstudiet risikerer i langt højere grad end mændene at blive udskilt som ikke-faglige og ikke-kreative

Cathrine Hasse, *Kultur i bevægelse, fra deltagerobservation til kulturanalyse – i det fysiske rum. Samfundslitteratur, Frederiksberg 2002, 410 s. 298 kr.*

Af Lotte Nystrup Lund

Den polskfødte, kvindelige fysiker, Marie Sklodowska-Curie (1867-1934) opdagede de radioaktive grundstoffer, gjorde videnskabelig karriere i Frankrig og fik som den første nogensinde tildelt to Nobelpriser, én i fysik i 1903 og én i kemi i 1911. I Danmark går det knap så godt for kvinderne. Fysik betragtes som et mandefag, og sammenligner vi os med sydlige himmelstrøg, udklækker Danmark et bemærkelsesværdigt lavt antal kvindelige kandidater og forskere i fysik. Antropologen Cathrine Hasse sætter i bogen *Kultur i bevægelse* det danske fysikstudium under lup for at undersøge årsagerne til, at mange mænd, men næsten ingen kvinder bliver fysikere.

En førsteårsstuderendes erfaringer

Kultur i bevægelse er således en analyserende fortælling om de erfaringer, antropologen Hasse gør sig, da hun i august 1996 indskrifter sig som fysikstuderende på Niels Bohr Institutet i København sammen med 119 andre førsteårsstuderende, heraf 22 kvinder og 97 mænd. I bogens forord, som er forfattet af professor Kirsten Hastrup, fremhæves det, at Hasse på en overbevisende måde kvalificerer og nuancerer kulturbegrebet. Hun analyserer således ikke blot den kultur der 'findes', nej, hendes analytiske fremgangsmåde er en antropologisk indlevelseshandling, som hun yderligere formår at kvalificere som en læreproces. Hvilket ifølge Hastrup er vigtigt, idet hun derigennem viser, hvad den kulturelle læreproces ind i fysikkens universitetsverden indebærer i praksis. Det gælder både Hasse selv, der erfarer, hvad den fysiske kultur er for en størrelse, og fysikfagets andre studerende, idet hun identificerer den læreproces, de går igennem.

Således er forventningerne sat i spil fra bogens start, og som læser forventer man sig derfor en del af de næste 400 sider. På sin vis lever bogen op til det lovede. Forfatteren viderefremidler flere af sine erfaringer som 'lærende' kvindelig førsteårsstuderende på interessant vis. Læseren er med fra første færd, da Hasse sammen med de mange andre førsteårsstuderende vises rundt på H.C. Ørsted Institutet. Man bevæger sig spændt gennem svalegange, klasselokaler, auditorier, kantine og vandrehal og med i sære kældergange med mystiske, 'rigtige' fysik-forskere, der eksperimenterer med cornflakes og kaosteorier. Gennem levende beskrivelser fornemmer læseren fint den nystartedes nysgerrighed, der også er blandet med ærefrygt og undren over den forunderlige akademiske fysiker-kultur, der gemmer sig bag fremmede døre og glaser. Læseren er med Hasse

på vej ind i en ukendt kultur, og læseren er, med Hasse, klar til at lære.

Piger og playboys

Gennem Hasse lærer vi med tiden, at kropsidealet på fysikstudiet er en nørdet- udseende og usexet krop, der udstråler optagethed af fysikstudier, og en dertil knyttet afstandtagen fra at dyrke kønnet. Pige-pynt og playboy-pjat må vige for videnskaben. Kvindelige studerende lærer derfor langsomt at klæde sig i afdæmpede bukser frem for kække miniskorter, mens lidt for smarte mænd klipper hestehalen eller dropper den røde læderjakke. Ingen har jo lyst til at blive kategoriseret som 'en dum studerende', og som i enhver anden kultur er kroppen også i fysik-verdenen med til at definere, hvem der tilhører og ikke tilhører det gode selskab. Hasse giver på denne måde ganske konkrete eksempler på, hvordan de førsteårsstuderendes kroppe indretter sig efter fysikkulturens værdier og normer, og på, hvordan denne kropsmæssige integrationsproces faktisk gælder for både mænd og kvinder.

Analytiske finurligheder

Analytisk set står bogen ret stærkt. Hasse genopliver eksempelvis det gamle italienske begreb *sprezzatura*, som dækker over færdigheder, særligt kropsfærdigheder, sans for elegance, formuleringer og korrekt opførsel. Hun bringer begrebet *sprezzatura* i spil for at afdække, hvad der egentlig gør, at en forskerkarriere inden for fysikkens verden tilsyneladende tilhører mændene, mens selv de mest motiverede, intelligente og socialt velfungerende kvinder i langt de fleste tilfælde sluses ud allerede under *fysikstudiet*.

Hun aktualiserer således begrebet og anvender det til at indfange nogle væsentlige aspekter af den adfærd og tankegang, der kendetegner en velintegreret fysikstuderende. Et eksempel på en vigtig *sprezzatura* er den interesse for science fiction, der kendetegner mange af de mandlige fysikstuderende, og som for flere mænd også har været en væsentlig drivkraft for overhovedet at søge ind på fysik-studiet. Interessen for science fiction afspejler en særlig lyst til leg og eksperimenteren, der er meget anvendelig i forbindelse med diverse fysikøvelser. Mange mandlige studerende har erfaringer med rollespil – det vil sige med at lege i store grupper, og med at computer-samarbejde i grupper og følge med i, hvad der sker ved de andre skærme. Dette erfaringsgrundlag har givet mange af de mandlige studerende en træning i at lege med tankeeksperimenter, hvilket giver dem et godt

udgangspunkt for at kunne sætte sig ind i de grundlæggende filosofiske spørgsmål, der kan stilles i fysikkens verden. De science fiction-interesserede mandlige studerende har således ifølge Hasse allerede fra studiestart erfaringer med at reflektere over sammenhængen mellem eksperimentets leg og argumentets overbevisningskraft og med, at leg med fysiske artefakter i grupper og science fiction-tankespind kan føre til nye spørgsmål. Undervisere og medstuderende opmunter til denne legen og eksperimenteren, fordi den passer godt ind i den videnskabelige kultur. Samtidig med at den legende og afprøvende tilgang altså også i sig selv fungerer som en *eye-opener* i forhold til videnskabelige spørgsmål i fysikken.

Science fiction og sprezzatura

Gennem Hasses koblinger mellem science fiction og begrebet sprezzatura præsenteres læseren således for en analytisk velfunderet og levende illustreret beskrivelse af, hvordan mange mandlige studerende på én gang fagligt og socialt simpelthen 'leger' derudaf i fysik-kulturens univers. Og hvorfor kvinderne i langt højere grad end mændene risikerer at blive udskilt fra det gode selskab som ikke-faglige og ikke-kreative. Ikke fordi de ikke lærer fysikken lige så godt som mændene, for det gør de. Men fordi deres tilgang til det kreative/faglige felt er anderledes: mere forsigtig og mindre legende, og dermed ikke præget af den 'kulturelle kapital', der værdsættes i fysikkens forskerverdenen.

Den sproglige barriere

Bogens store fortrin er dens levende beskrivelser af kulturen på fysikstudiet, der gør de analytiske teorier troværdige og giver Hasses begrebsdannelser et konkret, forståeligt indhold. Hun formår at bringe læseren langt ind i en førsteårsstuderendes læringsproces og samtidig være underspillet underholdende, når lejligheden byder sig.

Alene af denne grund er bogen værd at læse. Men synd er det, at bogen i de mange teoretiske og analytiske afsnit er holdt i et super-akademisk sprog, der til tider næsten lukker sig om sig selv i en mangfoldighed af fremmedord og lange sætninger. Skrivemåden afviser læseren og dræber noget af den nysgerrighed og lyst til at læse mere, som forfatteren ellers virkelig formår at fremelske i sine mere beskrivende afsnit. Bogens slagside er således helt klart sproget, som er den største og væsentligste barriere for at tilegne sig hendes erfaringer. Man mærker nok, at hun både er uddannet akademiker og journalist, og undertegnede ville ønske, at den journalistiske og den akademiske skrivemåde i langt højere grad var integreret i bogen, så sproget ville flyde mere og komme læseren i møde. Især fordi de analytiske og beskrivende tekststykker er opdelt i meget små 'bidder', der konstant afløser hinanden, således at forskellene mellem det letlæselige og det lukkede sprog springer endog endnu mere i øjnene.

Men man kan naturligvis håbe, at Hasse i sit næste forskningsprojekt, der sammenligner køn og fysik-kultur i Danmark og Italien, vil publicere sine nye forskningsresultater i et mere flydende, læsbart sprog. For resultaterne af forskningsprojektet vil temmelig sandsynligt være endnu en bog-oplevelse værd. *Kultur i bevægelse* er opdelt i fem dele; "Kulturens Janushoved", "Positionerede læreprocesser", "Vektorale læreprocesser", "Skalare Læreprocesser" samt "Antropologi". Herefter følger en litteraturliste og et stikordsregister, hvilket er rigtig godt; det mangler lidt for ofte i bøger af denne type. Bogen afsluttes med to kort; et bykort, der viser H.C. Ørsted Institutet og dets nærmeste omgivelser, samt et kort over instituttets lokaler.

Lotte Nystrup Lund er cand.mag. i idéhistorie og kultur- og samfundsanalytik og arbejder med analyser og evalueringer af uddannelsesområdet hos PLS RAMBØLL Management.